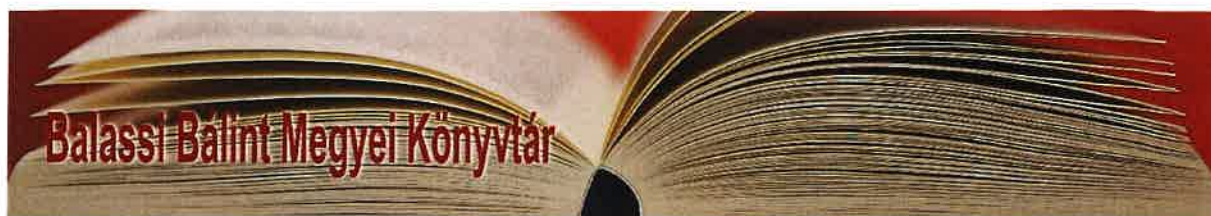

24-9/2018

Kérdőív a települési nyilvános könyvtárak helyismereti gyűjteményéről

A kérdőíves felmérés értékelése 2018

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár Módszertani Osztályának és Helyismereti Gyűjteményének munkatársai 2017-ben állították össze a kérdőívet a Nógrád megyében működő nyilvános települési könyvtárak helyismereti gyűjteményének feltérképezésére.

A felmérés időpontja

A felmérés 2017. augusztus 29 - szeptember 20. között történt. Az adatok feldolgozása és a kiértékelés későbbi időpontban valósult meg.

A felmérés célja

A könyvtári törvény, az 1997. évi CXL. törvény a települési könyvtárak számára is megfogalmazta feladatként a helyismereti információk és dokumentumok gyűjtését. Ennek a feladatnak a megvalósulása, a helyismereti gyűjtemények feltárása, az információk szolgáltatása és a kor követelményeinek megfelelően a digitalizálás lehetőségeinek a felmérése a célja a kérdőívnek.

A mérés folyamata

A kérdőívet 11 nyilvános könyvtár kapta meg e-mail-ben. A kérdőív kitöltése az interneten, Google Űrlap segítségével történt. A kiküldött 11 db kérdőívből 7 db érkezett vissza. A kérdőívet 3 városi (Balassagyarmat, Bátorfyerenye, Rétság) és 4 községi könyvtár (Érsekvadkert, Palotás, Somoskőújfalu, Szurdokpüspöki) töltötte ki.

A kérdőívek feldolgozása

A kérdőív 41 kérdésből áll. Nagyon sokrétű, mindenre kiterjedő felmérés, amely a gyűjtéssel, megőrzéssel, feldolgozással, feltárással, tárolással, digitalizálással, szolgáltatással kapcsolatban igyekszik minden lényeges kérdésre kitérni. A kérdőív nyitott és zárt kérdéseket is tartalmaz. Nyitott kérdéseknél saját választ, véleményt fogalmaztak meg a válaszadó könyvtárak, zárt kérdéseknél pedig előre megfogalmazott lehetőségekből tudtak választani.

Az értékelésből kiderül, hogy 17 kérdésre nem válaszolt mind a 7 könyvtár. Ez a kérdések összefüggése, egymásra épülése miatt előre kikövetkeztethető volt.

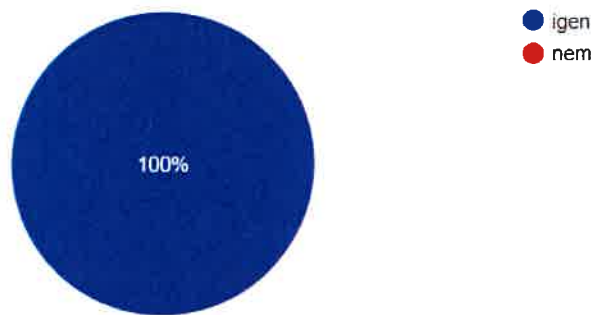
A felmérés értékelését grafikonok is színesítik, ezek a zárt kérdésekre adott válaszokból készültek.

A felmérés eredményei

A kérdőív

Rendelkezik-e a könyvtár helyismereti gyűjteménnyel? 7 válasz

Mind a 7 válaszadó könyvtár rendelkezik helyismereti gyűjteménnyel, a könyvtárak fontosnak tartják a gyűjtemény meglétét, a helyi információk gyűjtését.

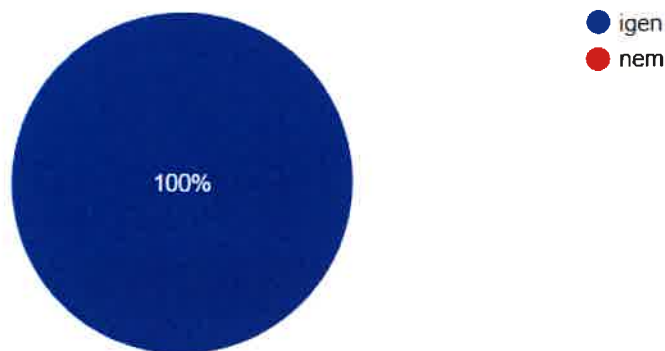

Amennyiben igen, kik a használók? Milyen célból használják? 7 válasz

A válaszokból kiderül, hogy elsősorban az adott település lakossága, a könyvtár látogatói, kutatók, diákok használják a gyűjteményt. Célok tekintetében előtérbe kerülnek az iskolai feladatok és a szakdolgozatok, ezek megírásához keresik fel gyakrabban a könyvtárat. A válaszok között megtalálható a helytörténeti kutatás, ill. a község története, hagyományai, irodalma, valamint sportsikerei után való érdeklődés is. 1 könyvtárnál jelent meg a helyi önkormányzat, mint a gyűjtemény használója.

Gyűjtenek-e a településükre vonatkozó dokumentumokat? 7 válasz

Erre a kérdésre egyértelmű igen a válasz, minden könyvtár gyűjt a településére vonatkozó dokumentumot.

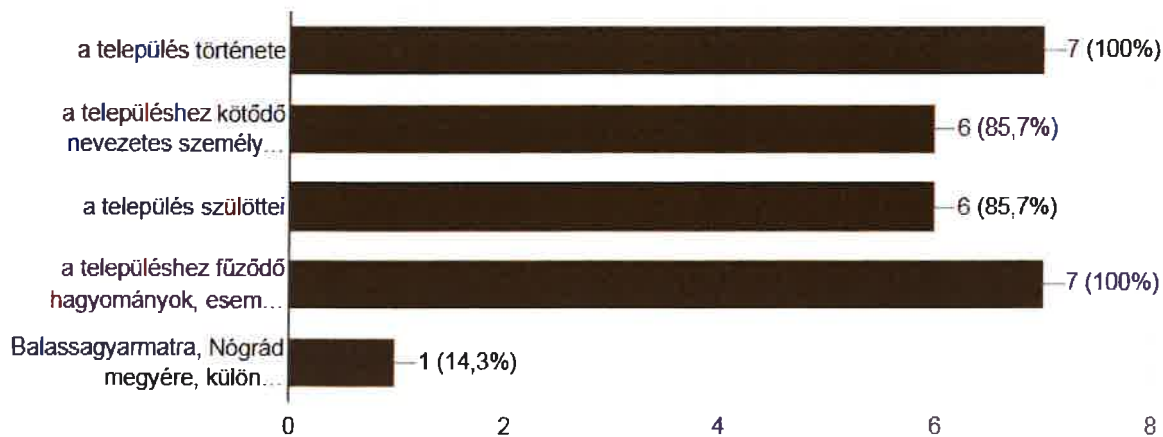

A gyűjtést teljességre törekedve, vagy válogatva végzik? Ha válogatva, akkor milyen kritérium alapján? 7 válasz

Ennél a kérdésnél megoszlanak a válaszok. Főleg az a válasz jelenik meg, hogy „teljességre törekedve” gyűjtik a dokumentumokat. A válaszadók nagyon helyesen érzik, hogy mindenre figyelni kell a helyismereti gyűjtemények kialakításánál. A válaszok között megtalálható az adott település történetére vonatkozó könyvek, az adott településen született szerző művei, az ott született személyek élete, munkássága. Egy válaszban jelent meg a település rendezvényeiről készült felvételek, DVD-k gyűjtése. Ez nagyon fontos szempontja a helyismereti munkának, mert a későbbiekben a rendezvényeken készült fotók, filmek megőrzése a kutatóknak nagyon fontos kiindulási pontja lehet akár történelmi, akár szociológiai, néprajzi szempontból.

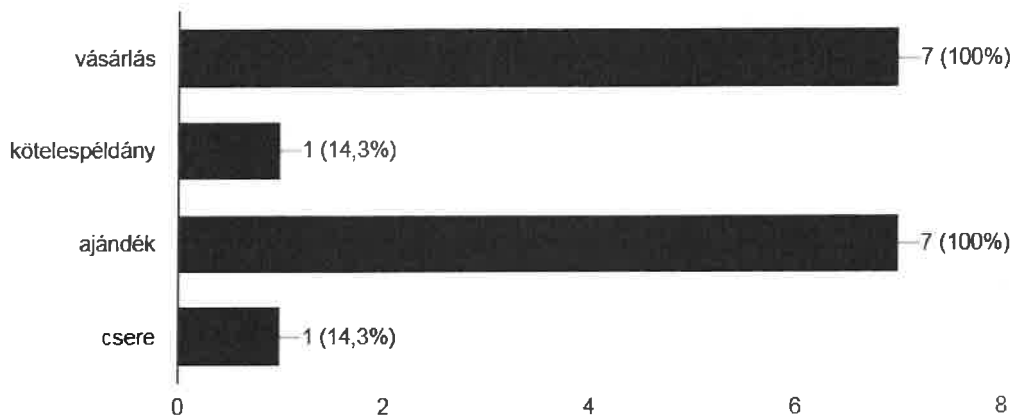
Melyek a gyűjtés szempontjai? (Több válasz is bejelölhető.) 7 válasz

Ebben a kérdésben részletesen is felsorolják az előző kérdésben már érintett szempontokat. A település története, illetve a településhez fűződő hagyományok, események mind a 7 válaszban megjelennek. 6 könyvtár jelölte meg a településhez kötődő nevezetes személyiségekről, illetve a település szülötteiről szóló dokumentumok gyűjtését.

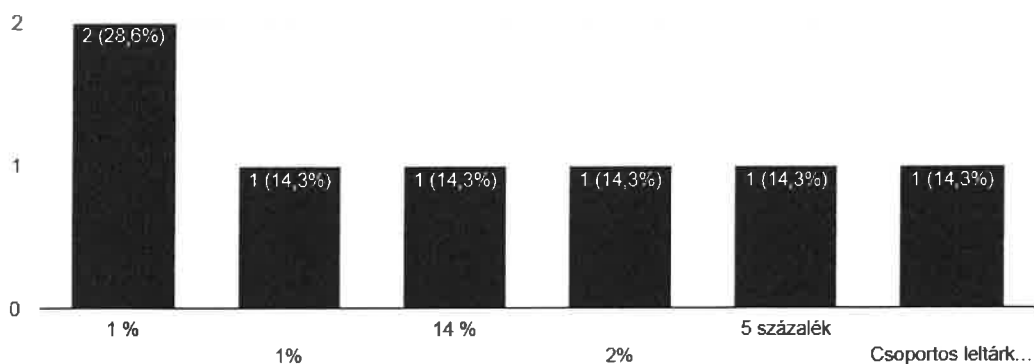
Hogyan jutnak hozzá a helyismereti tartalmú dokumentumokhoz? (Több válasz is bejelölhető.) 7 válasz

A dokumentumokhoz mind a 7 könyvtár vásárlás és ajándék útján jut hozzá, de 1-1 könyvtár kötelezpéldány és csere útján is szerez be dokumentumot.

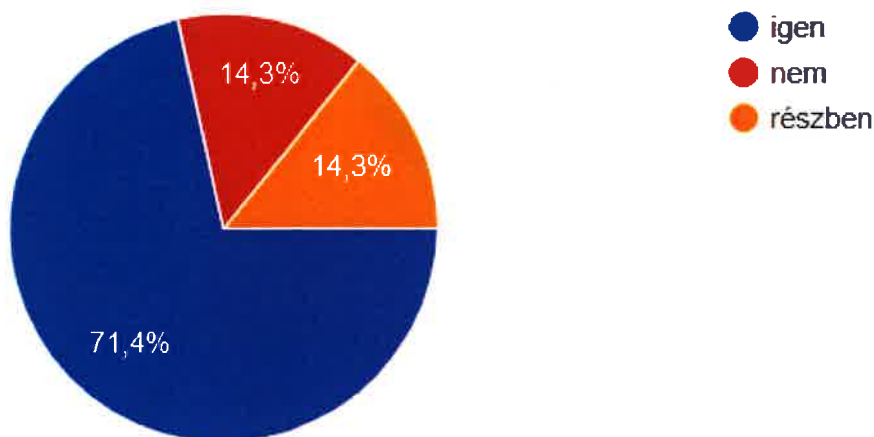
Kérjük becsülje meg a helyismereti tartalmú dokumentumok százalékos arányát az állományon belül. 7 válasz

A válaszokból kiderül, hogy a települések nem rendelkeznek nagyszámú helyismereti dokumentummal. A többségnél az állomány 1 százalékát teszik ki ezek a dokumentumok, a városi könyvtáraknál kapunk magasabb százalékot.

Nyilvántartják-e ezeket a dokumentumokat? 7 válasz

A 7 válaszadóból 5 (71,4 %) igennel válaszolt, 1-1 (14,3 % – 14,3 %) válaszadó mondta azt, hogy nem, illetve, hogy csak részben tartják nyilván ezeket a dokumentumokat.

Ha igen, a nyilvántartásba vétel milyen formában történik? 5 válasz

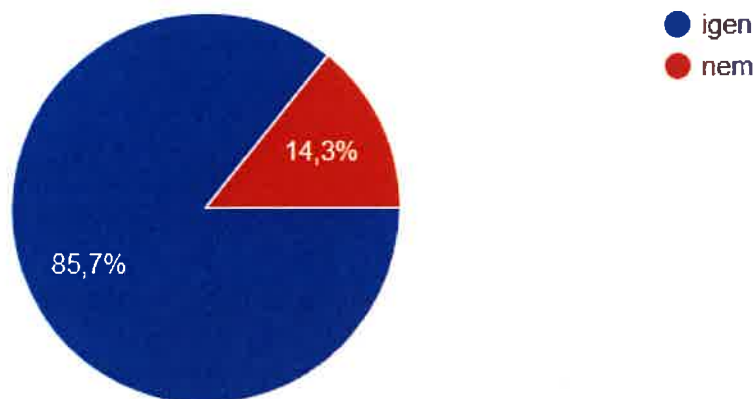
Az előző kérdésre adott válaszokból következően, erre a kérdésre 5 válasz érkezett. A könyvtárak elsősorban a leltárkönyveket jelölik meg válaszként, de találkozhatunk a Corvina Integrált Könyvtári Rendszerrel, Excel táblázattal és a külön polcon való tárolással is.

Rendelkeznek-e gyűjtőköri szabályzattal? Igazodnak-e a helyismereti gyűjtés során a gyűjtőköri szabályzatban foglaltakhoz? 7 válasz

6 válaszadó rendelkezik gyűjtőköri szabályzattal és igyekeznek is betartani az abban foglaltakat. Egy településen nincs gyűjtőköri szabályzat.

Külön gyűjteményegységként kezelik-e a helyismereti dokumentumokat? 7 válasz

Erre a kérdésre 6 (85,7 %) igen válasz érkezett, csak 1 (14,3 %) könyvtár nem kezeli külön gyűjteményegységként a helyismereti dokumentumokat.

Milyen helyi lapok járnak a könyvtárba? Kérjük sorolja fel. 7 válasz

5 könyvtárban a község, illetve a szomszédos település lapjait gyűjtik: Hangadó, Kék Forrás, Rétsági levél, Érsekvadkerti Hírek, Vadkerti Harangok, Gyarmati Hírek, Rimóci Újság, Palotási Hírek és Szurdokpüspöki Hírmondó. 2 könyvtárba jár a megyei napilap, a Nógrád Megyei Hírlap és 2 könyvtár gyűjti a Palócföld c. folyóiratot, a megye irodalmi, művészeti, közéleti folyóiratát. 1 könyvtár viszont a helyi lapok megszűnése miatt nem gyűjt folyóiratokat.

A helyi lapokat milyen formában őrzik meg (tékázza, beköti, egyéb)? Ha igen, meddig?

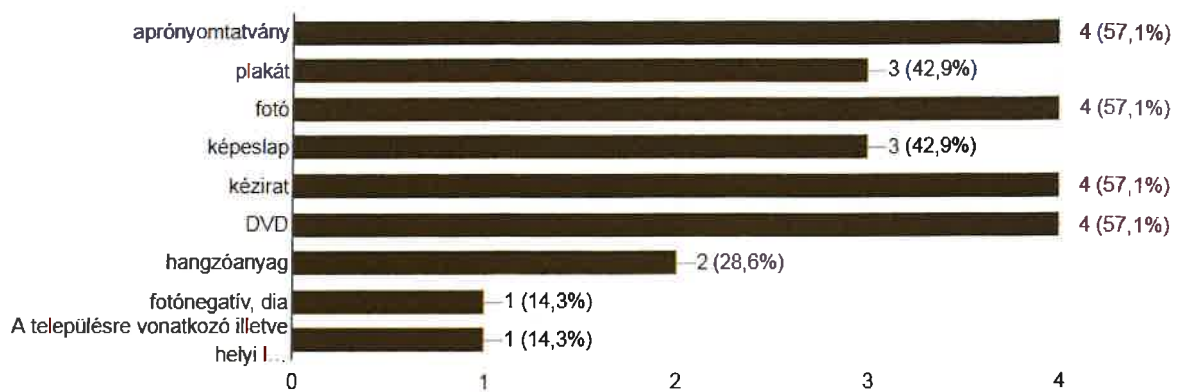
6 válasz

3 könyvtár a tékázást választotta a lapok megőrzésére, de lefűzve, iratrendezőben, dossziéban, papucsban, valamint dobozban is tárolják a helyi folyóiratokat. 1 városi könyvtár válaszában jelenik meg a lapok bekötése, illetve a digitális tárolás. Arra a kérdésre, hogy meddig őrzik meg a lapokat 1 könyvtár írta, hogy 7 évig, a többiek pedig a „korlátlan ideig megőrizzzük”, a „nem selejtezzük le” és a „tartósan” választ adták.

Kérjük, jelölje meg a könyvtárak által gyűjtött nem hagyományos dokumentumokat! 7

válasz

A könyvtár által gyűjtött nem hagyományos dokumentumok közül 4 könyvtár gyűjt aprónyomtatványokat, fényképeket, kéziratokat és DVD-eket, 3 könyvtár gyűjt plakátokat és képeslapokat, 2 könyvtár válaszában jelent meg a hangzó anyag, mint dokumentumtípus és 1 könyvtár gyűjt diákat, fotónegatívokat.

Hogyan tárolják a nem hagyományos dokumentumok különböző típusait? (Például: DVD-polcon, aprónyomtatvány-dobozban, hangzóanyag-szekrényben, plakát-mappában, egyéb.) 7 válasz

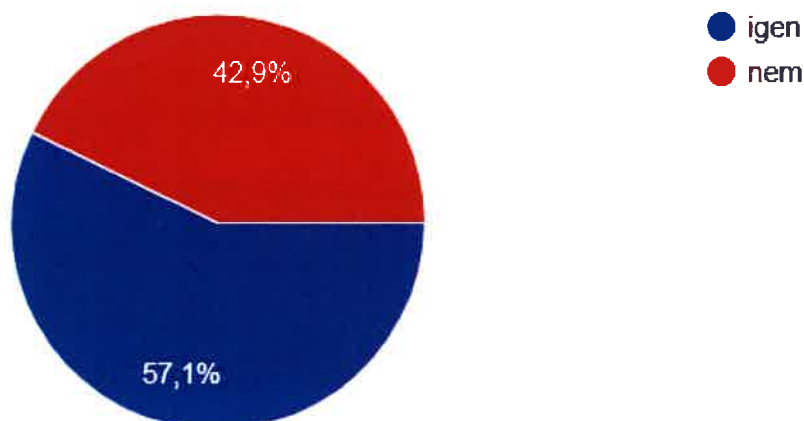
A különböző dokumentumtípusok tárolása hasonló módon történik az egyes könyvtárakban. Jellemző válaszok: polcon, borítékban, dobozban, mappában, dossziében, szekrényben. A képeslapoknál, fényképeknél és plakátoknál megjelenik a számítógépen történő digitális tárolás.

A nem hagyományos dokumentumok különböző típusainak feldolgozása milyen módon történik? (Például: önfeltáró módon, tematikusan, betűrendben, egyéb módon.) 5 válasz

Ennél a kérdésnél jellemző válasz az önfeltáró mód és a tematikus, valamint betűrendben történő tárolás is.

Feltárják-e valamilyen módon a helyismereti információkat? 7 válasz

A helyismereti információkat 4 könyvtár (57,1 %) tárja fel, 3 könyvtár (42,9 %) pedig nemmel válaszolt erre a kérdésre.

Ha igen, akkor hogyan? (Például: adatbázisban, cédulakatalógusban, excel táblázatban, egyéb módon.) 4 válasz

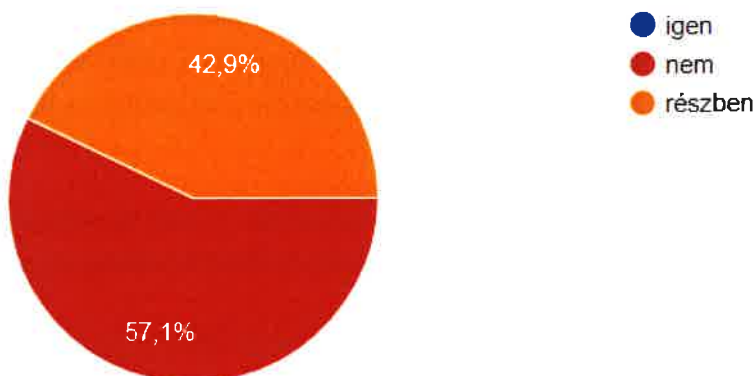
Az előző kérdéshez kapcsolódva 4 válasz érkezett, amelyből ketten a feltárás módját cédulakatalógusban adták meg, de Excel táblázat, dosszié, Corvina és számítógépes feltárás is érkezett válaszként.

A helyismereti dokumentumok hány százaléka van feltárva? 5 válasz

A helyismereti dokumentumok 2 könyvtárban egyáltalán nincsenek feltárva, 1 könyvtárban 80 %, 1 könyvtárban 90 % és 1 könyvtárban pedig 100 % a dokumentumok feltártsága.

A helyismereti dokumentumokat digitalizálják-e? 7 válasz

A digitalizálással kapcsolatos kérdésre 4 könyvtár (57,1%) válaszolta azt, hogy egyáltalán nem digitalizálják a helyismereti dokumentumokat, 3 könyvtár (42,9 %) pedig csak bizonyos dokumentumtípusokat digitalizál.

Milyen típusú helyismereti dokumentumokat digitalizálnak? 4 válasz

A válaszadó könyvtárak cikkeket, fotókat, plakátokat és képeslapokat digitalizálnak. 1 könyvtárban a diák digitalizálása is megtörtént. A helytörténeti kiadványok fotói és szövegei számítógéppel készülnek, ezeket a könyvtárak megőrzik. 1 könyvtár jelezte ennél a kérdésnél, hogy azért nem digitalizálnak, mert nincsenek meg a feltételek a digitalizáláshoz.

A digitalizált dokumentumokat közzéteszik-e? Ha igen, hol? 4 válasz

A digitalizált dokumentumokat 2 könyvtár nem teszi közzé. 1 könyvtár a honlapon keresztül, egy másik könyvtár a kiadványain keresztül teszi közé a digitalizált képeslapokat és fotókat.

A helyismereti dokumentumok hány százaléka érhető el digitalizált formában? 4 válasz

A válaszadó könyvtárakban a dokumentumok 10 %-a, 3 %-a és kb. 80 %-a érhető el digitálisan. Egy helyen pedig nem érhető el ezek a dokumentumok.

Van-e kialakult gyakorlatuk az interneten elérhető helyismereti tartalmú források megőrzésére? Ha igen, milyen formában? 4 válasz

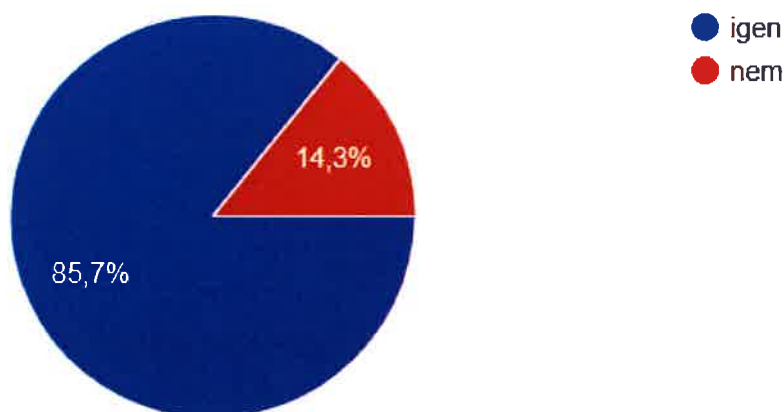
Erre a kérdésre 2 könyvtár válaszolt nemmel. 1 könyvtár kinyomtatva vagy elektronikus formában tárolja a helyismereti tartalmú forrásokat. Egy másik könyvtár válaszában pedig azt jelezte, hogy a megyei könyvtárból szerzi be a hiányzó dokumentumokat.

Milyen eszközök állnak rendelkezésükre a helyismereti munkához és a digitalizáláshoz? (Például: számítógép, szkennel, nyomtató, fénymásoló, mikrofilmolvasó, egyéb.) 5 válasz

Az 5 válaszoló közül mindegyik rendelkezik számítógéppel, szkennelrel, nyomtatóval és fénymásolóval. 1 városi könyvtárban pedig mikrofilmolvasó, fotónegatív- és dianézegető is található.

Végeznek-e helyismereti sajtófigyelést? 7 válasz

Helyismereti sajtófigyelést 6 könyvtárban (85,7 %) végeznek.

Amennyiben igen, milyen dokumentumtípusokra terjesztik ki? 6 válasz

A helyismereti sajtófigyelést a helyi lapokra, a Nógrád Megyei Hírlapra, a nyomtatott és elektronikus sajtóra terjesztik ki. Érkezett még válasz a helyi szerzők műveire, antológiákra, szakdolgozatokra, plakátokra is.

Mióta végzik ezt a tevékenységet? 5 válasz

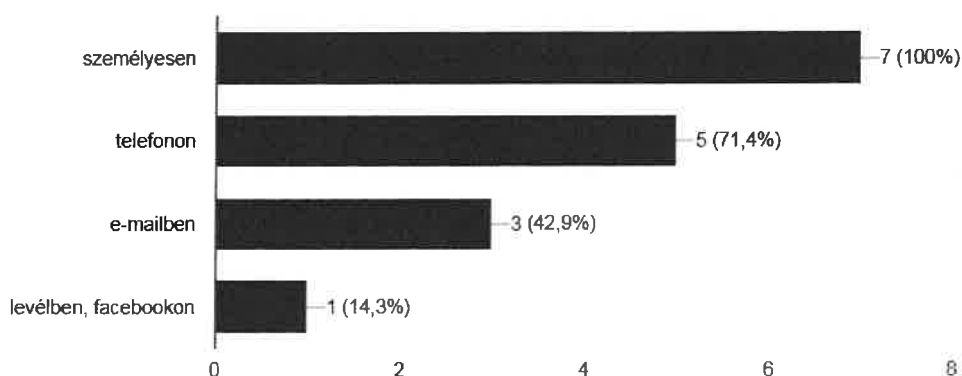
Erre a kérdésre a következő válaszok érkeztek: 1995, 2007, 1966 óta, 10 éve és kb. 8 éve.

Kik és hogyan érhetik el a helyismereti információkat? 7 válasz

A helyismereti információkat minden könyvtárlátogató elérheti személyesen a könyvtárban. 1 könyvtár jelezte ennél a kérdésnél, hogy fogad kérdéseket telefonon, levélben, e-mail-ben, facebookon.

Milyen formában történik a helyismereti tartalmú információk kérése? 7 válasz

Helyismereti információkat mind a 7 könyvtárban személyesen kérnek elsősorban. 5 könyvtár jelezte válaszában a telefonon történő kérést, 3 könyvtár e-mail-ben is válaszol a kérdésekre és 1 könyvtár jelölte meg válaszként a levélben, valamint a facebookon történő válaszadást.

Milyen jellegű referenz kérdések a leggyakoribbak? 6 válasz

Erre a kérdésre volt olyan könyvtár, amelyik nem tudott választ adni. Az előforduló kérdések a települések történetével, látnivalóival, szokásaival, értékeivel, eseményeivel, az intézmények történetével és sporteredményekkel kapcsolatosak. 1 könyvtár jelezte válaszában, hogy „nem vezetünk róla nyilvántartást”.

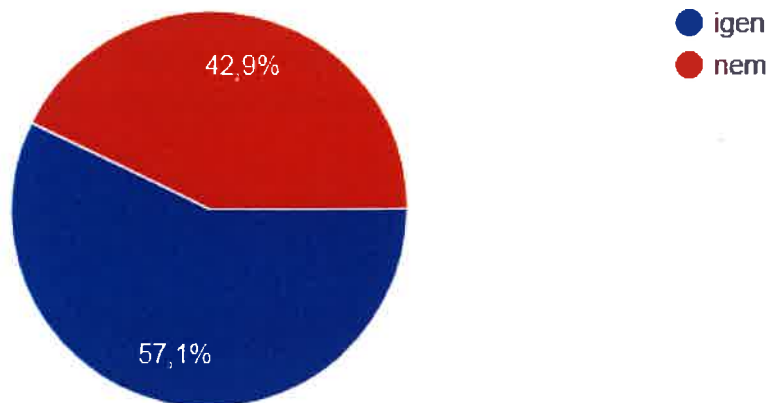
Végeznek-e helyi témában irodalomkutatást, kérésre összegyűjtik-e egy-egy téma irodalmát? 6 válasz

A 6 válaszadóból 3-an válaszoltak nemmel, 2-en pedig igennel. 1 válaszadótól pedig még nem kértek irodalomkutatást, „de több kiadvány elkészítésében működött közre a könyvtár, az ehhez szükséges információkat” gyűjtötték össze.

Használják-e a megyei könyvtár helyismereti szolgáltatásait, például a cikk-adatbázist?

7 válasz

A válaszadó könyvtárak közül 4 könyvtár (57,1 %) használja a megyei könyvtár szolgáltatásait, 3 könyvtár (42,9 %) pedig nemmel válaszolt erre a kérdésre.

Gondoznak-e hagyatékot? Kiknek a hagyatékát gondozzák? 6 válasz

Erre a kérdésre 2 városi könyvtár válaszolt igennel. A bátonyterenyei könyvtár Szabó István szobrászművész hagyatékát gondozza, a balassagyarmati könyvtár pedig 10 hagyaték gondozását végzi.

Rendelkezik-e a könyvtár (a 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendelet muzeális könyvtári dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos szabályokról rendelet alapján) muzeális jellegű dokumentummal? Amennyiben igen, milyen mennyiségben és mekkora értékben? 6 válasz

A muzeális jellegű dokumentumokra vonatkozó kérdésre 5 nemleges válasz érkezett, 1 könyvtár pedig nem tudott rá válaszolni.

A települési önkormányzat igényli-e munkájához segítségüket, szolgáltatásaikat? Ha igen, mihez? (Például pályázathoz, háttéranyag készítéséhez, helyi programok szervezéséhez, egyébekhez.) 7 válasz

A 7 könyvtárból 2 munkáját, szolgáltatását nem kéri az önkormányzat. 5 könyvtár pedig pályázathoz, programok szervezéséhez, helyi kiadványok készítéséhez ad háttéranyagot, információkat.

Az iskolák igénylik-e a helyi információkat? Tud-e kapcsolódni a könyvtár az iskolai munka támogatásához? Ha igen, miben és hogyan? 7 válasz

Mind a 7 könyvtár kapcsolódik a helyi iskola munkájához könyvtári órák tartásával, helytörténeti témájú házi feladatok, dolgozatok elkészítésének segítségével, vetélkedőkre való felkészülés segítségével, kiállításokhoz, iskolai évfordulókhoz adott anyagokkal.

Tartanak-e a könyvtárban helyismereti órát, könyvtárhasználati foglalkozást iskolai csoportok számára? Ha igen, melyik korosztálynak és milyen gyakorisággal? 7 válasz

1 válaszadó könyvtár nem tart foglalkozást iskolásoknak, a többi könyvtár igény szerint óvodásoknak, általános iskolásoknak is tart könyvtárhasználati foglalkozást. 1 könyvtár tartott nyári tábor keretében helyismereti órát alsó tagozatos gyerekeknek. A balassagyarmati városi könyvtár középiskolásoknak is tart könyvtárhasználati foglalkozást, illetve kiállítás-vezetést a Helytörténeti Gyűjteményben.

Kötődik-e a könyvtárhoz helyi közösség, egyesület, civil szervezet, hagyományőrző csoport? Ha igen, kik és milyen módon? 7 válasz

2 könyvtárhoz nem kötődik helyi közösség, civil szervezet. 5 könyvtár igennel válaszolt erre a kérdésre. A településen működő helyi közösségeknek, szervezetek összejöveteleinek, kiállításainak helyet adnak, valamint anyaggyűjtéssel is segítik munkájukat.

Milyen helyi eseményekhez, hagyományos programokhoz tud kapcsolódni helyismereti szolgáltatásaival a könyvtár? 6 válasz

A könyvtárak szervesen beilleszkednek a település vérkeringésébe, aktívan részt vesznek a nagyszabású rendezvények szervezésében, lebonyolításában, mint pl. szüreti mulatság.

Igényli-e helyismereti munkájához a megyei könyvtár segítségét? Ha igen, miben? 7 válasz

3 nemleges válasz érkezett. 4 könyvtár igényelne segítséget külön-külön az alábbi területeken: a településre vonatkozó szakirodalom kérésében, az állomány feltárásában, a digitalizálásban és digitális tárhely biztosításában.

Összegzés

Miért van szükség helyismereti gyűjteményre?

Bényei Miklós, a hazai helyismereti munka meghatározó személyisége szerint: „... az események valahol történnek, a folyamatok valahol zajlanak. Az ember legközvetlenebbül egy szűkebb helyhez kapcsolódik: szülőföldjéhez, lakó- és munkahelyéhez, egykori iskolájához; erről szeretne legtöbbet (vagy relatíve legtöbbet) tudni, és ebből a szoros érzelmi-értelmi kötődésből fakad a vágy a szűkebb haza múltjának megismerésére is. Van egy másik nagyon fontos indíték is: az a tudományos felismerés, hogy egy-egy nemzet, ország múltja, jelene jelentékeny részben a helyi jelenségekből, folyamatokból tevődik össze...”.

Ezt felismerték a kérdőívre válaszoló könyvtárak is. Nagy lelkesedéssel gyűjtik a helyismereti dokumentumokat. A dokumentumok sokfélesége miatt a helyismereti gyűjtemények kialakítása, feldolgozása és az információk szolgáltatása összetett dolog. Nyitott és a szűkebb környezete iránt elkötelezett személyiség szükséges ennek a feladatnak a végzésére. A visszaérkezett kérdőívek alapján meg lehet állapítani, hogy a könyvtárak különböző szinten

vannak, de mindnyájan lehetőségükhöz képest magas színvonalon végzik a helyismereti dokumentumok gondozását.

Itt különösen nagy elismerést érdemel a balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye. Hosszú évtizedek óta nagyon alaposan gyűjtik a Balassagyarmatra, Nógrád megyére, különösen Nyugat-Nógrádra vonatkozó dokumentumokat. Gyűjteményüket folyamatosan digitalizálják, elérhetővé teszik a kutatók számára. Számos híres személy hagyatékát ápolják, gondozzák.

A kor követelményének eleget téve a digitalizálást is fontos feladatnak tartják a könyvtárak. A válaszokból kiderül, hogy megfelelő eszközökkel is rendelkeznek ehhez a munkához, kivéve egy könyvtárat. A digitalizálás szükségessége, hasznossága nem kérdés. Nemcsak a meglévő dokumentumok digitalizálása, hanem az interneten megtalálható és az elektronikusan készült dokumentumok megőrzése is lényeges feladat. Ehhez elengedhetetlen a magabiztos számítógép-használat, az eszközök és a programok ismerete.

A könyvtárak egyik fő teendője a településen történő események meghívójának, fényképanyagának, az önkormányzat üléseiről készült jegyzőkönyveknek, a helyi joganyagoknak, a helyi kiadványoknak, az aprónyomtatványoknak, a plakátoknak a gyűjtése, megőrzése.

Vegyük észre a helyi értékeket! Figyeljünk a környezetünkre és legyünk büszkék arra a helyre, ahol élünk!

2018.11.12.

